

10. Макконелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : [учебник] / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 983 с.

11. Кіндзерський Ю. Проблеми національної конкурентоспроможності та пріоритети конкурентної політики в Україні / Ю. Кіндзерський, Г. Паламарчук // Економіка України. – 2006. – № 8 (537). – С. 19–29.

12. Поважний А.С. Проблеми управління и организации деятельности акционерных обществ в Украине / А.С. Поважний. – 2-е изд. – Донецк : Ин-т экономики промышленности, 2002. – 300 с.

13. Стратегія корпоративного управління / [В. Євтушевський, К. Ковальська, Н. Бутенко]. – К. : Знання. 2007. – 287 с.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

FORMING OF THE FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE UNDER THE INFLUENCE OF THE ATTRACTING OF CREDIT RESOURCES OF THE INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS

УДК 339.727.2:351.863

Койло В.В.

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Навчально-науковий інститут
бізнес-технологій
Української академії банківської справи
Національного банку України
Сумського державного університету

У статті розглянуто основні проблеми забезпечення національних інтересів держави, досліджено питання формування фінансової безпеки країни в умовах залучення позикових коштів міжнародних фінансових організацій. Здійснено аналіз співпраці основних міжнародних установ з Україною.
Ключові слова: фінансова безпека, кредитні ресурси, міжнародні фінансові організації (МФО), індикатори фінансової безпеки, конкурентоспроможність країни.

В статье рассмотрены основные проблемы обеспечения национальных интересов государства, исследованы вопросы формирования финансовой безопасности страны в условиях привлечения заемных средств международных финансовых орга-

низаций. Осуществлен анализ сотрудничества основных международных организаций с Украиной.

Ключевые слова: финансовая безопасность, кредитные ресурсы, международные финансовые организации (МФО), индикаторы финансовой безопасности, конкурентоспособность страны.

The article considers the basic problems of the national interests of the state, investigates the formation of financial security in terms of borrowing from the international financial institutions. It analysis the cooperation of the main international institutions with Ukraine.

Key words: financial security, credit resources, international financial institutions (IFIs), indicators of financial security, competitiveness.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку країни досить гостро постає питання забезпечення національних інтересів та фінансової безпеки держави в умовах постійного залучення кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій (далі – МФО).

Трансформаційні процеси в Україні в останні роки супроводжуються постійними економічними загрозами, з чим пов'язано питання ресурсного забезпечення економічного розвитку. Крім того, залучення кредитних ресурсів від МФО відображає прагнення України швидше інтегруватися до світового ринку та пов'язано з прагненням отримати фінансову та консультативну допомоги для подолання низки сучасних проблем країни.

У таких умовах існує реальна загроза фінансовій безпеці країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичне обґрунтування сутності фінансової безпеки знаходимо у працях багатьох вітчизняних науковців, таких як О. Барановський [1], О. Василік [2], О. Власюк [3], В. Геєць [4], Б. Кишакевич [5], Н. Кравчук [6], А. Сухоруков [18], В. Шлемко [20].

Проте важливо зазначити, що, незважаючи на значний обсяг накопичених у цій сфері знань, деякі питання щодо дослідження сутності природи та складових фінансової безпеки, її показників, що характеризують рівень співробітництва з МФО, мають суперечливий і дискусійний характер, оскільки одні науковці висловлюють думки про те, що країна неповністю використовує можливості, які відкриває членство в тих чи інших організаціях, а інші вважають, що така співпраця несе в собі загрозовий характер і потребує детального аналізу з точки зору ефективності та результативності.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка формування фінансової безпеки України під впливом залучення кредитних ресурсів МФО.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасних умовах забезпечення фінансової безпеки України важко переоцінити, адже така безпека є головною умовою стабільного розвитку держави і суспільства, крім того, це поняття є складовою категорії «економічна безпека», яка є основним базисом національної безпеки держави. Поняття фінансової безпеки таке ж широке,

як і тлумачення фінансів як економічної категорії. Наявні формулювання, що існують у науковому просторі, відображають лише окремі аспекти фінансової безпеки та не можуть претендувати на її однозначне трактування.

На основі систематизації запропонованих підходів щодо визначення економічної сутності фінансової безпеки держави можна дати власне визначення цього поняття. Отже, фінансова безпека держави – це такий стан системи, що забезпечує фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечує її стійкість до фінансових шоків, а також показує ступінь захищеності фінансовими ресурсами держави, достатніми для задоволення потреб і виконання наявних зобов'язань інтересів суб'єктів на усіх рівнях фінансових відносин.

Варто відзначити, що сучасна українська економіка, як і держава загалом, нині переживає дуже складний період та потребує нагальних змін. Це пов'язано з прагненням України побудувати сучасну європейську державу, яка буде в змозі забезпечити високий рівень політичного, соціально-економічного й духовного розвитку.

Постійні кризові явища, що розгортаються в нашій країні, спричинили серйозні зміни в усіх сферах суспільного життя. Особливої уваги заслуговує фінансова система, оскільки ефективність її функціонування, стійкість і міцність розвитку кожного її складника визначають стан фінансової безпеки держави.

Слід зазначити, що Україна має деякі специфічні особливості розвитку, які притаманні країнам з транзитивною економікою, тому вирішення проблем фінансової безпеки на основі світового досвіду автоматично не відбудеться.

Вирішуючи це питання, варто розглядати фінансову безпеку комплексно, оскільки вона є надзвичайно складною багаторівневою системою, яку утворює ряд підсистем, кожна з котрих має власну структуру і логіку розвитку. Фінансова безпека держави включає такі складові: бюджетну, податкову, боргову, фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну безпеку, інвестиційну безпеку, фінансову безпеку страхового та фондового ринку.

Концептуалізація всіх компонентів фінансової безпеки складає цілий комплекс, який відображається у визначенні об'єкта та суб'єктів предмета дослідження, складових, індикаторів та факторів, що впливають на її рівень (рис. 1).

З цього рисунку видно, що на фінансову безпеку України безпосередньо впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори економічного середовища. Можна сказати, що вони мають різний вплив на підтримку рівня фінансової безпеки на макrorівні, а також виступають основними інди-

каторами стану фінансової стабільності (незалежності) національної економіки держави.

Слід зазначити, що протягом останніх років у зв'язку з активною співпрацею з МФО саме зовнішні фактори мають помітну силу впливу на формування фінансової безпеки нашої держави.

Україну слід віднести до країн з дефіцитними фінансовими ресурсами, особливо в умовах сучасної фінансово-політичної кризи, що останнім часом не тільки охопила фондовий ринок, але й негативно вплинула на всю фінансову систему України загалом.

Загальновідомо, що міжнародні запозичення мають неоднозначний характер впливу на економічний розвиток країни. Так, до негативного слід віднести поступову втрату фінансової незалежності країни в результаті нарощення розміру зовнішнього державного боргу. Проте найбільшою небезпекою виступають в цьому випадку саме умови запозичення, оскільки вони стосуються не лише обсягу грошових коштів, але й грошово-кредитної політики приймаючої країни. Кредитор може отримати вигідніші умови економічного співробітництва з країною-позичальником і безпосередньо впливати на його економічну політику.

Варто відзначити той факт, що в сучасній системі міжнародних відносин кошти міжнародних фінансових організацій (за умови їх ефективного використання) є важливим джерелом ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проектів та завдань соціального та економічного розвитку, інструментом інституційних перетворень та міжнародної інтеграції.

У зв'язку з фінансовою нестабільністю, зростанням зовнішнього боргу співробітництво країни з міжнародними фінансовими організаціями ускладнюється неоднозначними оцінками.

Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями розпочалося у червні 1992 р., коли був прийнятий Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» № 2402-XII.

Необхідно зазначити, що для успішного виконання завдань щодо модернізації вітчизняної економіки та подальшого проведення структурних реформ урядом проводиться активна робота, спрямована на нарощування співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, збільшення обсягів залучення міжнародної технічної допомоги.

Сьогодні існує досить багато питань у сфері взаємовідносин України з МФО, які залишаються недослідженими. Особливо бракує цілісного аналізу діяльності МФО в Україні, на основі якого можна було б вибудувати стратегію розвитку подальших відносин з цими установами.

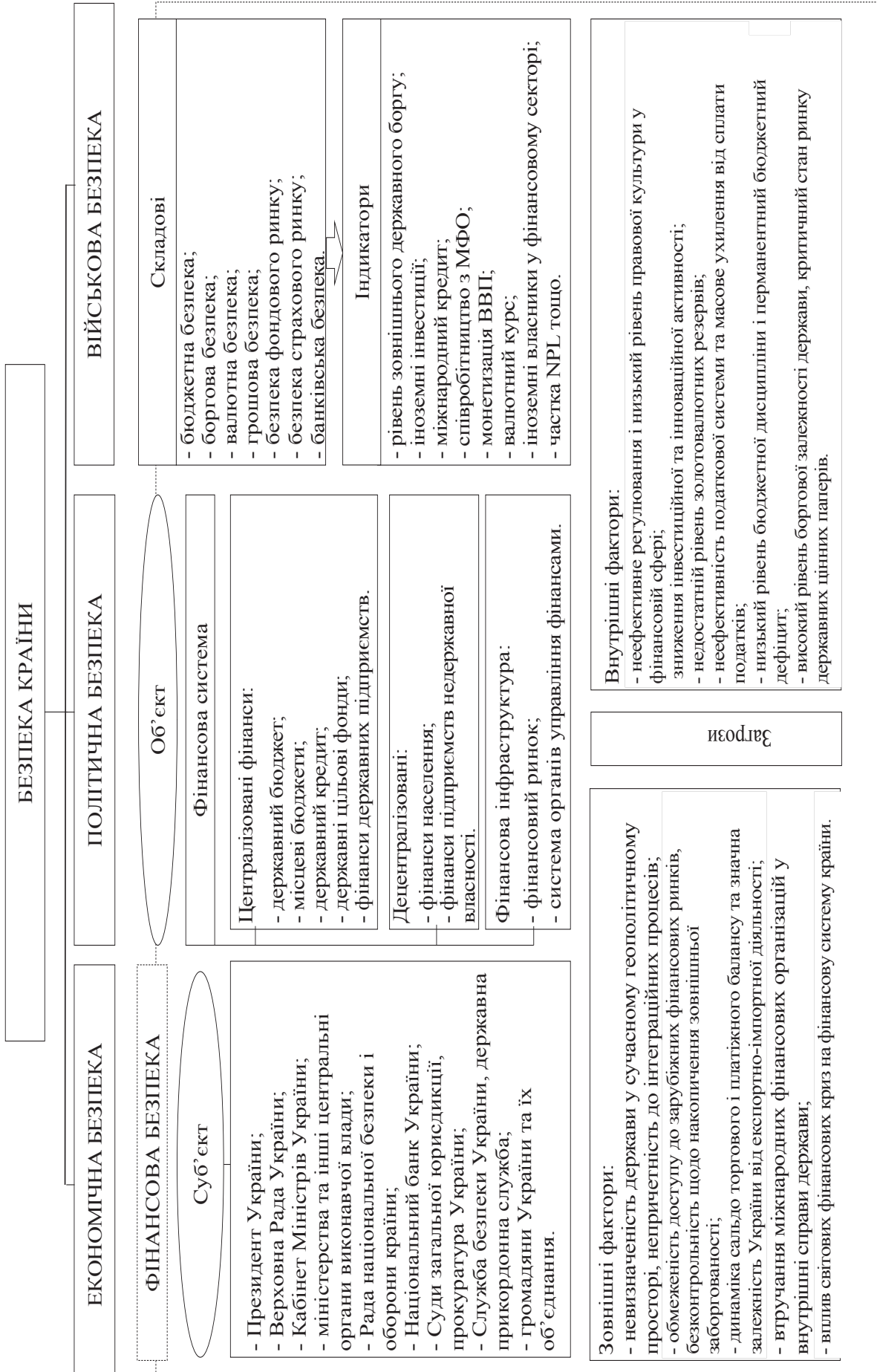

Рис. 1. Концептуалізація компонентів фінансової безпеки

Джерело: розробка автора

Головними завданнями під час отримання та використання кредитів МФО є максимально можливе забезпечення національних інтересів України як позичальника з урахуванням інтересів кредиторів, відстоювання державотворчих інтересів через відповідну стратегію й тактику урядових та бізнесових кіл країни. Залучаючи зарубіжні кошти, Україна має не лише враховувати комерційну сторону отримання доходу для повернення кредиту і загальногосподарську ефективність, але й не допускати порушення національного суверенітету й загрозу економічній безпеці. Саме тому сьогодні особливої уваги потребує визначення принципів та основ побудови взаємовідносин України з МФО, а також основних напрямів їх удосконалення.

До основних міжнародних установ, які надають технічну допомогу й з якими співпрацює Україна, можна віднести Світовий банк (багатостороння кредитна установа, що об'єднує п'ять інституцій, провідною з яких є Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР)), Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, Чорноморський банк торгівлі та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Північний інвестиційний банк, Північну екологічну фінансову корпорацію.

Загальний обсяг кредитів, наданих міжнародними фінансовими організаціями для України за період 2007–2014 років, наведено у таблиці 1 та обчислено на основі статистичної інформації [8–14].

Найбільшим кредитором України з-поміж міжнародних фінансових організацій є Міжнародний валютний фонд (МВФ). За роки співробітництва з МВФ (1994–2014 роки) Україна отримала близько 15,23 млрд. СПЗ, що складає майже 22,71 млрд. дол. США кредитних коштів. Україна з МВФ та Світовим банком має 20-річні відносини, проте це зовнішньоекономічне співробітництво викликає цілу низку питань, пов'язаних як з умовами надання кредитів, так і з ходом виконання Україною досягнутих домовленостей, а також з ефективністю спільних проектів.

Таким чином, співпраця України з МФО є неоднозначною. Незважаючи на низку організаційних недоліків, міжнародні кредити мають велике значення для України, оскільки вони сприяють розвитку приватного підприємництва, стабілізації національної грошової одиниці, активізації інвестиційного процесу, покращенню економічного становища держави та її макрофінансових показників, а також формуванню конкурентного ринкового середовища. Варто додати, що позикові ресурси МФО сприяють реалізації великої кількості проектів, які занадто дорогі для українського уряду й для приватних підприємців, а саме екологічних, енергозберігаючих, інфраструктурних, із підвищення енергоефективності виробництва, великомасштабні транспортні проекти тощо.

Проте слід зазначити, що процес отримання міжнародних ресурсів, оцінка ефективності реалізованих проектів мають бути транспарентними та

Таблиця 1

Загальний обсяг кредитних позик для України від міжнародних фінансових організацій у 2007–2014 роках

Назва МФО	Од. вим.	Рік								Всього
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Міжнародний Валютний Фонд	Млн. СПЗ	–	3 000	4 000	2 250	–	–	–	2 972,67	12 222
Міжнародний банк реконструкції та розвитку	Млн. США	640,0	500,0	860,0	–	350,0	–	–	1 082,0	3 432
Європейський банк реконструкції та розвитку	Млн. США	31,9	66,79	28,25	5,91	3,6	10,2	8,14	0,0	154
	Млн. €	49,78	70,21	79,31	32,82	124,18	95,91	64,77	3,5	520
Європейський Інвестиційний банк	Млн. €	200,0	150,0	100,0	15,540	625,0	640,0	418,68	340,0	2 489
Чорноморський банк торгівлі та розвитку	Млн. США	176,7	30,0	–	–	42,0	–	55,0	7,5	311
	Млн. €	–	–	–	7,0	15,0	–	–	–	22
Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО)	Млн. США	0,841	4,795	4,590	4,590	4,590	6,069	10,205	9,205	44
Північний інвестиційний банк	Млн. США	–	90	–	–	–	–	–	–	90
Всього	Млн. США	848,6	686,7	888,25	55,91	395,6	10,2	63,14	1 089,5	4 038
	Млн. €	250,62	225	184,86	59,95	768,77	741,98	793,65	3	3 377
	Млн. СПЗ	–	3 000	4 000	2 250	–	–	–	2 972,67	12 222

доступними для громадськості. Багаторічна практика показує, що в результаті отримані кредити від МФО перетворюються на борговий тягар країни, який погашається за рахунок населення України.

Аналіз складових впливу та формування фінансової безпеки дає можливість констатувати той факт, що стратегія залучення позикових коштів не тільки повинна чітко враховувати економічні інтереси держави, які є головним індикатором її економічної, а відповідно, і фінансової незалежності, але й має включати систематизовану політику регулювання зовнішніх факторів, які сьогодні є пріоритетними.

В рамках нашого дослідження особливу увагу варто приділити саме зовнішньому сектору, який останнім часом містить в собі низку визначальних факторів, що впливають на фінансову незалежність, а саме іноземні інвестиції, міжнародні організації, зовнішній державний борг, міжнародні кредити.

Можна сказати, що механізм створення фінансової безпеки вимагає інноваційних технологій управління процесами. Саме конкурентоспроможність країни є інноваційною складовою у формуванні стратегії підтримання фінансової безпеки країни.

Висновки з проведеного дослідження.

Стан фінансової системи значною мірою залежить від гармонійного взаємозв'язку та розвитку всіх її складових. Фінансова система України ще не набула рис, притаманних ринковій економіці, і знаходиться на стадії формування. Нині фінансові можливості держави, які залежать від обсягу фінансових ресурсів, залишаються досить обмеженими.

Отже, методологія забезпечення фінансової безпеки країни має основним структурним елементом конкурентоспроможність як в рамках внутрішньоекономічної, так і в рамках зовнішньої економічної системи. Такого висновку можна дійти на основі взаємозалежності факторів, що визначають стабільний фінансовий розвиток країни і безпосередньо є індикаторами фінансової стійкості країни, що дає змогу ефективно залучати необхідні для якісного розвитку ресурси.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановський О. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Василик О. Фінансова безпека / О. Василик, С. Мочерний. – К. : Вид. центр «Академія», 2002 – 952 с.

3. Власюк О. Фінансова система України: проблеми та пріоритети оздоровлення / О. Власюк // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 4. – С. 4–15.

4. Геєць В. Концепція економічної безпеки України / В. Геєць. – К. : Логос, 1999. – 56 с.

5. Кишакевич Б. Формування системи фінансової безпеки України в умовах глобалізації / Б. Кишакевич // Науковий вісник НЛТУ. – 2012. – № 7. – С. 205.

6. Кравчук Н. Дивергенція глобального розвитку: сучасна парадигма формування геофінансового простору / Н. Кравчук. – К. : Знання, 2012. – 782 с.

7. Оспіщева В. Фінанси : [навч. посіб.] / В. Оспіщева. – К., 2008. – 567 с.

8. Офіційний сайт ЄІБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/projects/index.htm>.

9. Офіційний сайт МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sba.html>.

10. Офіційний сайт Північного інвестиційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nib.int/loans>.

11. Офіційний сайт Північного інвестиційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bstadb.org/countries/ukraine/project-portfolio>.

12. Офіційний сайт Північної екологічної фінансової корпорації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nefco.org>.

13. Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.worldbank.org/projects>.

14. Офіційний сайт Чорноморського банку торгівлі та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bstadb.org/countries/ukraine/project>.

15. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html.

16. Напрями підвищення рівня фінансової безпеки страхового сектору в Україні / [Б. Пшик, І. Рекуненко, А. Шелестак] // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – № 2. – С. 50–53.

17. Рябушка Л. Роль бюджету в соціальній та економічній стабільності держави / Л. Рябушка // Вісник СумДУ. – 2012. – № 1. – С. 26–36.

18. Сухоруков А. Проблеми фінансової безпеки України : [монографія] / А. Сухоруков. – К. : НІПМБ, 2005. – 140 с.

19. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / [І. Школьник, І. Боярко, Б. Сюркало]. – Суми : Університетська книга, 2008. – 342 с.

20. Шлемко В. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення / В. Шлемко, І. Зінько // НІСД. – 1997. – 144 с.

21. Юрій С. Фінанси : [підручник] / С. Юрій. – К. : Знання, 2012. – 687 с.